

Redactionele noot: In het veld van de architectuur zijn arbeid en werk asymmetrisch verdeeld, zowel in het ontwerpproces als op de bouwplaats. In de praktijk wordt deze asymmetrie nauwelijks ter discussie gesteld, aangezien het een radicale verandering van het vakgebied vereist.

Architectuur voorbij de schepping

Pier Vittorio Aureli

*De verpleegster denkt dat ik slim ben, omdat ik gitaar speel
Ik denk dat zij slim is, omdat ze mensen ervan weerhoudt te sterven*
Courtney Barnett, *Avant Gardener*, 2013

Als we naar middeleeuwse Franse of Engelse kathedralen kijken, zoals die in Chartres, Amiens, York of Lincoln, zijn we niet alleen onder de indruk van de pure schoonheid van deze artefacten, maar ook van het feit dat hun ‘makers’ anoniem zijn gebleven. In onze gangbare verbeelding zijn deze artefacten bedacht en gerealiseerd door gemeenschappen van bouwers, waarin het onderscheid tussen ontwerp en constructie nog niet zo afgebakend was als tegenwoordig. Dit is gedeeltelijk waar. Deze gigantische structuren zijn, in tegenstelling tot de meeste huidige bouwwerken, niet vóór de start van de bouw al volledig ontworpen. De meeste formele kenmerken werden *ex tempore* bepaald tijdens de bouw.¹ Deze manier van bouwen zorgde voor een ondermijning van de status van het project, een categorie die later juist de architect als de onbetwistbare ‘schepper’, of beter gezegd, *auteur* (en autoriteit), van het gebouw mandaat zou geven. De enorme schaal van deze artefacten vereiste echter een veel geavanceerdere en meer gearticuleerde arbeidsverdeling dan die bij meer bescheiden structuren zoals de romaanse kerken of benedictijnenkloosters. Op de bouwplaats van een kathedraal waren voor elke geschoolde steenhouwer twee of meer ongeschoolden aanwezig, die zich bezighielden met eenvoudige werkzaamheden, zoals het schoonmaken en verplaatsen van materiaal.² Bovendien vereiste de coördinatie van de grote hoeveelheid arbeiders een zekere hiërarchie en in toenemende mate een scheiding tussen degenen die de besluiten namen, en degenen die ze moesten uitvoeren. Vanaf de twaalfde eeuw vond bij de kathedralen in aanbouw een toenemende versplintering en professionalisering van het arbeidspotentieel plaats, zoals mijnwerkers, transporteurs van materiaal (onder wie veel vrouwen), stenhouwers, de bouwmeester, die steeds vaker werd aangeduid als ‘architect’, en een interessante figuur, die bemiddelde tussen architect en stenhouwers en bekend

stond als de *parler*, omdat hij het ontwerp van de architect in mondelinge instructies aan de bouwers vertaalde. Het is belangrijk om te beseffen dat al deze arbeiders verschillend werden beloond, en dat geschoold of ongeschoold werk het hoofdcriterium was om een werknemer meer of minder te betalen. Deze conditie heeft ertoe geleid dat veel bewindvoerders over de bouwplaats van de kathedraal het aantal geschoolde werknemers verminderden, om zo de kosten te drukken. Het is bovendien interessant om te weten dat juist bij de bouw van deze monumenten voor het eerst op ongekende schaal loonarbeid werd geïntroduceerd.³ Het is niet overdreven te stellen dat de kathedralen als fordiaans-georganiseerde fabrieken waren, waar de arbeidsverdeling, standaardisatie van materialen en taken, en de toenemende afhankelijkheid van de werknemers van salaris belangrijke kwesties werden in zowel het ontwerp als de bouw. Toen Leon Battista Alberti in de vijftiende eeuw zijn theorie van het gezag van de architect over de bouwvakkers formuleerde, bevestigde hij een trend die al vanaf het begin van de twaalfde eeuw bezig was zich te ontploegen, toen er voor het eerst sinds de val van het Romeinse Rijk weer grootschalige bouwwerken werden gerealiseerd.⁴

Deze beknopte weergave van de kathedraal als een plek van gefragmenteerde arbeidsdeling is niet alleen een manier om een concreet voorbeeld te geven van hoe arbeid en het management daarvan gemeengoed zijn geworden in de moderne samenleving. Als we spreken over kathedralen, moeten we ons ook een fundamenteel (ik zou het

¹ Over het thema van ontwerp en bouwen in de middeleeuwse architectuur, zie: Marvin Trachtenberg, *Building-In-Time: From Giotto to Alberti and Modern Oblivion* (New Haven, CT: Yale University Press, 2011), 103-143.

² Richard A. Jones, ‘Gleaning from 1253 Building Accounts of Westminster Abbey’, *AVISTA* 11/2 (1999), 19.

³ Franco Franceschi, ‘Il mondo della produzione urbana: artigiani salariati, corporazioni’, in: Franco Franceschi (red.), *Storia del lavoro in Italia: Il Medioevo: Dalla dipendenza personale al lavoro contrattato* (Rome: Castelvecchi, 2017), 374-420.

⁴ Leon Battista Alberti, *On the Art of Building in Ten Books*, vertaald door Joseph Rykwert, Neil Leach en Robert Tavernor (Cambridge, MA: MIT Press, 1988), 3.

Pier Vittorio Aureli
Architectuur voorbij de schepping

Editorial Note: Architecture always implies an asymmetry between labour and work, with regard to the design work, as well as to the work of construction. In practice this asymmetry is hardly ever challenged, as it requires a radical change of the discipline.

Architecture beyond Creation

Pier Vittorio Aureli

*The paramedic thinks I’m clever cos i play guitar
I think she’s clever cos she stops people dying*
Courtney Barnett, *Avant Gardener*, 2013

When we look at Medieval French or English Cathedrals such as those in Chartres, Amiens, York or Lincoln, we are impressed not just by the sheer beauty of these artifacts, but also by the fact that their ‘creators’ have remained anonymous. In our common imagination these artifacts were conceived and realised by communities of builders where the distinction between design and construction was not as marked as it is today. This is partly true, in the sense that – unlike with most of today’s architecture – these gigantic structures were not fully designed prior to construction, and most of their formal features were decided *ex-tempore* when construction was already underway.¹ This way of building architecture undermined the authority of the project, a category that later on would empower the architect as the indisputable ‘creator’ or, better, *author* (and authority) of the building. Yet the sheer scale of these artifacts required a division of labour that was far more advanced and articulated than the one at more modest structures such as Romanesque churches or Benedictine monasteries. On the building site of a cathedral for one skilled stonemason there were two or even more unskilled workers attending to menial activities like cleaning or moving material.² Moreover, the coordination of a vast amount of workers required hierarchy and, increasingly, a separation between those who decided and those who had to execute. From the twelfth century on, cathedrals under construction became the site of a progressive splintering of the workforce into many professional figures such as the workers at the quarry, the movers of materials (among them many women), the stonemasons, the master builder who is increasingly addressed as the ‘architect’, and an interesting figure who mediates between architects and stonemasons known as the *parler*, because he

translated the design of the architect into verbal instructions to the builders. What is important to emphasise is that all these workers were remunerated differently and that skilled versus unskilled work became the main criteria to pay a worker less or more. This condition led many cathedral-site administrators to reduce the number of skilled workers in order to reduce costs. It is moreover interesting to know that it was in the building of these monuments that wage labour was introduced for the first time on an unprecedented scale.³ It is not an exaggeration to say that cathedrals were like Fordist factories in which the division of labour, standardisation of materials and tasks, and increasing dependence of workers on a wage became major issues of both design and building. When in the fifteenth century Leon Battista Alberti theorised the authority of the architect over the builders, he was simply theorising a trend that had already been underway since the beginning of twelfth century, when large-scale edifices were once again being built in massive quantity for the first time since the fall of the Roman Empire.⁴

This succinct evocation of the cathedral as a place in which building is fragmented into many labouring activities is not only a way to offer a concrete example of how labour and its management became ubiquitous within modern society. To talk about cathedrals is to remind ourselves of a fundamental – I would say almost

¹ On the issue of design and building in Medieval architecture see: Marvin Trachtenberg, *Building-In-Time: From Giotto to Alberti and Modern Oblivion* (New Haven, CT: Yale University Press, 2011), 103-143.

² Richard A. Jones, ‘Gleaning from 1253 Building Accounts of Westminster Abbey’, *AVISTA* forum 11/2 (1999), 19.

³ Franco Franceschi, ‘Il mondo della produzione urbana: artigiani salariati, corporazioni’, in: Franco Franceschi (ed.), *Storia del lavoro in Italia: Il Medioevo: Dalla dipendenza personale al lavoro contrattato* (Rome: Castelvecchi, 2017), 374-420.

⁴ Leon Battista Alberti, *On the Art of Building in Ten Books*, translated by Joseph Rykwert, Neil Leach and Robert Tavernor (Cambridge, MA: MIT Press, 1988), 3.

Pier Vittorio Aureli
Architecture beyond Creation

bijna ontologisch willen noemen) probleem met architectuur in herinnering brengen: dat het maken ervan altijd een asymmetrie impliceert tussen degenen die de taak hebben om te bepalen hoe de architectuur moet worden gebouwd en degenen die geacht worden aan deze opdracht te gehoorzamen. Het spreekt voor zich dat elke architectonische structuur precisie en efficiëntie bij de uitvoering vereist en dit zorgt ervoor dat bouwen onvermijdelijk een algoritmisch proces wordt. Algoritme moet hier begrepen worden als 'stapsgewijze instructies, die nagenoeg mechanisch uitgevoerd moeten worden'. Alles wat daarom van doen heeft met voorschriften, technieken, procedures of methoden wordt een algoritme, een conditie waarin de instructies min of meer strikt gevolgd moeten worden om het beoogde resultaat te bereiken. Op deze manier wordt architectuur een bevel aan de bouwers, een bevel dat is ingebed in de term architectuur. Het duidt immers op een baas (*arché*) die de handelingen van ambachtslieden (*tekton*) aanstuurt.

Als we Hannah Arendt's bekende onderscheid tussen arbeid en werk volgen, dan is er binnen de architectuur zowel werk, begrepen als het scheppen van duurzame objecten, en arbeid, als de activiteit die gericht is op noodzakelijkheden. Immers, velen die architectuur ontwerpen en bouwen, doen het als een gespecialiseerde activiteit, om hun salaris te verdienen, en dus als bestaansmiddel.⁵ We kunnen wel stellen dat architectuur zoals we haar kennen, als het scheppen van duurzame en markante kunstwerken, onmogelijk is zonder de inspanning van een veelheid aan werknemers. Dit is al lang het geval, ruim voordat Arendt de opkomst van arbeid duidde als alomvattende conditie van de samenleving – dat wil zeggen, van de moderniteit. We kunnen ook stellen dat de architectuur, met haar uitdrukking van orde, harmonie, evenwicht en ambachtelijkheid, haar eigen karakter van onbetwistbare status beoogde (en nog steeds beoogt) te versterken. Denk aan Alberti's idee van *concininitas*, dat suggereert dat de samenhang van het architectonisch geheel aangetast wordt als een deel van het gebouw niet op zijn plaats is. Wat er echt op het spel staat achter de metafysische ondertoon van dit soort theorieën, die sinds de Renaissance in overvloed aanwezig zijn in de architectuur, is de totale onderwerping van de bouwers aan ontwerp-instructies, en de reductie van hun werk tot mechanische arbeidsactiviteiten.

Deze gang van zaken is al zichtbaar in de Griekse architectuur vanaf de zevende eeuw v.Chr., toen tempels niet langer in hout maar in steen werden gebouwd, waardoor een veel nauwkeuriger uitvoering en volgen van ontwerprichtlijnen nodig waren, die het autonome vakmanschap van de bouwers beperkten.⁶ Deze asymmetrie tussen ontwerp en arbeidskracht verschilt niet veel van de hedendaagse bouwplaats. Zoals de architect en theoreticus Pedro Fiori Arantes al opmerkte, vragen de steeds gesofisticeerdere vormen, ornamenten en bouwtechnieken van veel hedendaagse 'iconische' gebouwen om een veel

strikttere organisatie (en uitbuiting) van arbeidskrachten op de bouwplaats.⁷ Het lijkt bijna een paradox dat architectuur die bedoeld is de creativiteit van de architect uit te drukken, uiteindelijk zo op exploitatie is gericht. Dit betreft niet alleen de exploitatie van arbeiders op de bouwplaats, maar ook van de vele ontwerpers die de architect bijstaan, terwijl het auteurschap van de architect geheel wordt uitgevlakt door de manier waarop het eindproduct door de media wordt gerepresenteerd.

Bij onze praktijk Dogma hebben we nog een lange weg te gaan om deze situatie fundamenteel op te lossen. We zijn tenslotte toch een typische architectuurpraktijk, waar oprichters en partners geassisteerd worden door betaalde medewerkers, van wie de arbeid essentieel is, ondanks het feit dat het werk dat door het bureau wordt geproduceerd, meestal slechts aan de partners wordt toegeschreven. Bovendien werken we nu aan projecten, die naar verwachting volgens onze ontwerp-instructies gebouwd gaan worden. Toch hebben we, uitgedaagd door onze samenwerking met coöperatieven en Community Land Trusts (een combinatie van particulier eigendom van opstallen en collectief eigendom van de grond), waarvoor we *pro bono* modellen voor woningbouw hebben ontworpen, alternatieve manieren van bouwen onderzocht, die onvermijdelijk de relatie tussen architectuur als werk en de arbeidsactiviteiten die nodig zijn om architectuur te realiseren vanaf het moment van ontwerp tot aan de bouw, aan de orde stellen.⁸ Bij dit project kwamen we op het idee het collectieve karakter van de woningen (voortvloeiend uit het collectieve bezit van de grond) niet alleen typologisch te vertalen, maar dit uit te breiden naar het bouwproces. Door een CLT-constructie (cross-laminated timber) van kruislings verlijmdde houten platen toe te passen, hebben we niet alleen geprobeerd om de bouw te vereenvoudigen en op kosten te besparen, maar ook om het ontwerp en bouwproces open te breken voor samenwerking en participatie tussen ontwerpers en bouwers, die misschien ook de bewoners zullen zijn. Dit is niets nieuws. Er zijn tal van voorbeelden van ontwerpers die geprobeerd hebben om zowel hun ontwerp als bouwpraktijk open te stellen voor de inbreng van bouwers, zoals Hannes Meyer's woongebouw in Dessau-Törten (1928), of het zelfbouw woningbouwsysteem van Walter

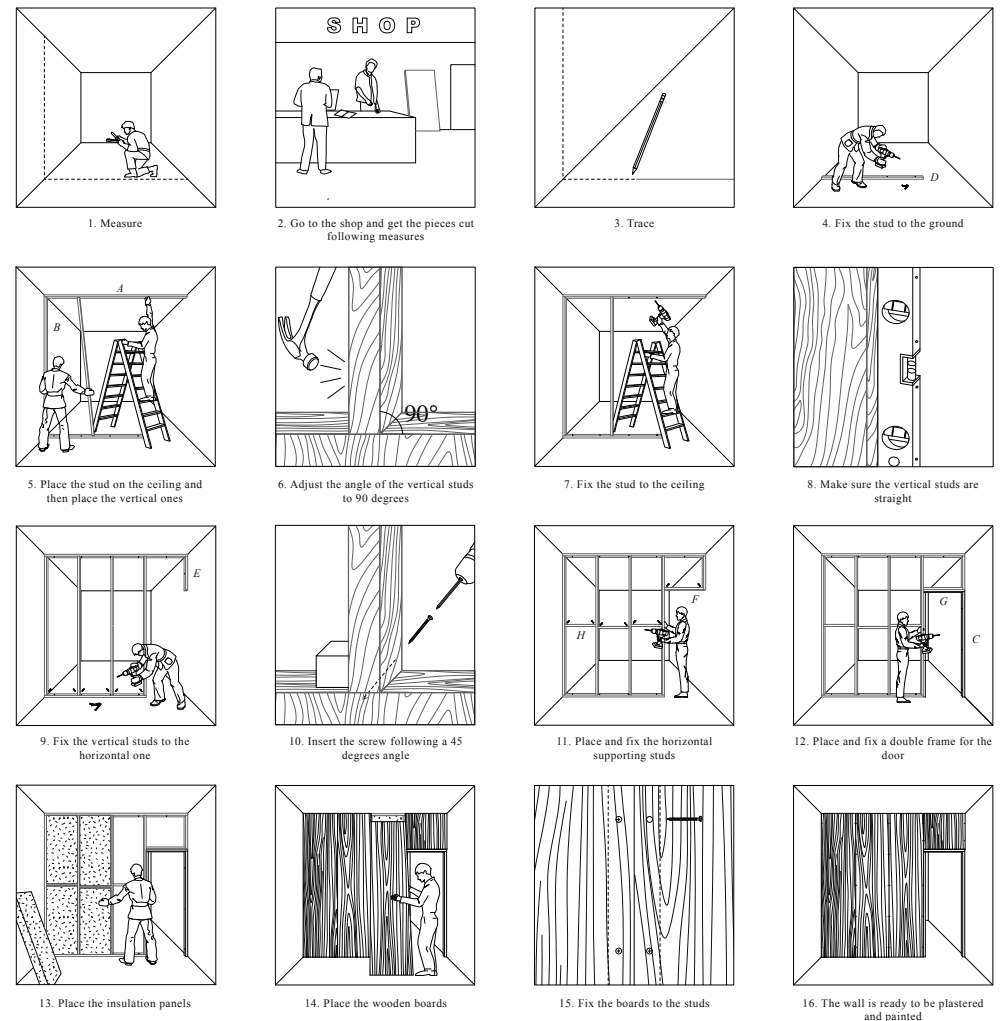
⁵ Hannah Arendt, *De menselijke conditie* (Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2009), 124-126.

⁶ J.J. Coulton, *Ancient Greek Architects at Work: Problems of Structure and Design* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1977), 15-29. Zie ook: Maria Chiara Barone, *La Colonna Greca: Origini costruttive* (Lausanne: EPFL Architecture, 2016), 191-207.

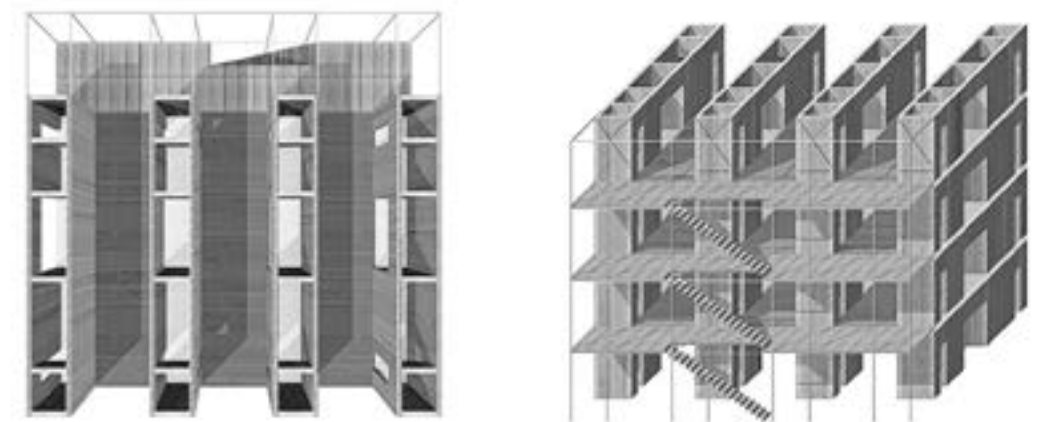
⁷ Pedro Fiori-Arantes, *The Rent of Form* (Indianapolis: Minnesota University Press, 2019).

⁸ Dit onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met bureau New Academy (Helsinki) en werd ondersteund door het Finse ministerie van Cultuur. Zie: Dogma & New Academy, *Promised Land: Ownership, Construction and Typology of Affordable Housing* (Milaan: Black Square, verschijnt binnenkort).

HOW TO BUILD A PARTITION WALL

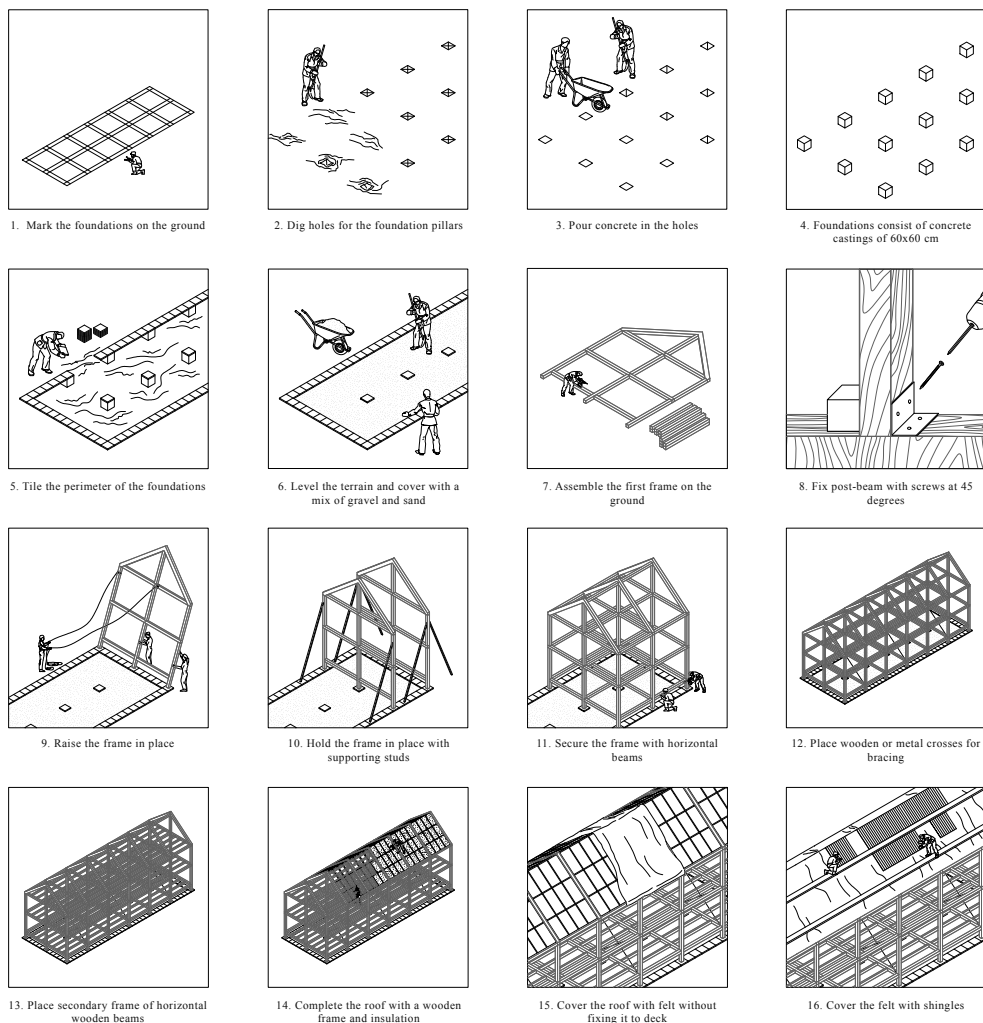

Do you see me when we pass? Housing for Community Land Trust in Brussels, 2019. Instruction Drawings/ Zie je me als we elkaar passeren? Huisvesting voor een Community Land Trust in Brussel, 2019. Instructietekeningen

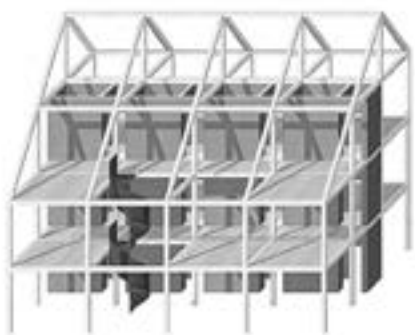

Top view / Bovenaanzicht

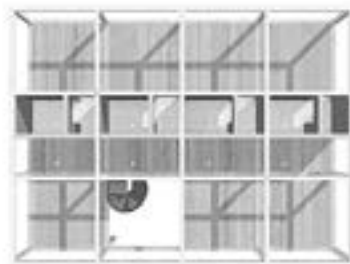
Diagram

Do you hear me when you sleep? Proposal for a Cooperative House in London, 2019. Instruction Drawings/ Hoor je me als je slaapt? Voorstel voor een coöperatief huis in Londen, 2019. Instructietekeningen

Diagram

Top view/ Bovenaanzicht

ontological – problem with architecture, which is that its making always implies an asymmetry between those who are in charge of commanding how architecture should be built and those who are supposed to obey this command. Needless to say, any architectural structure requires precision and efficiency of construction and this condition implies that building inevitably becomes an algorithmic process. Here, algorithm is understood as ‘step by step instructions to be carried out quite mechanically’. Therefore, anything that has to do with recipes, techniques, procedures or method becomes an algorithm, a condition in which instructions have to be followed more or less strictly in order to achieve the expected result. Understood in this way, architecture becomes an act of command to builders, an act that is embedded in the very name architecture, which means that a principle (arché) commands the actions of the craftsmen (tekton).

If we follow Hannah Arendt’s famous distinction between labour and work, within architecture there is both work understood as the creation of lasting objects, and labour understood as activity directed to the necessity, since many of those who design and build architecture do it as a specialised labouring activity to earn their wage, and thus as their means of subsistence.⁵ We can say that architecture as we know it – as the creation of lasting and remarkable works of art – is impossible without the labouring toil of a multitude of workers and this was the case long before the moment that for Arendt marked the rise of labour as the totalising condition of society – that is to say, modernity. We can also say that in many cases architecture with its tropes of order, harmony, balance and craft was and still is meant to reinforce its own nature of unquestionable command. Think of Alberti’s idea of *concinnitas*, which implies that the congruity of the architectural whole can be compromised if a part of the building is not in its proper place. Behind the metaphysical overtones of theories like these – which have abounded in architecture since the Renaissance – what is really at stake is the total obedience of builders to design instructions and the downgrading of their work into mechanical labouring activities.

This condition has been visible in Greek architecture since the seventh century BCE, when the construction of temples shifted from timber to stone, thereby requiring a much more exacting execution and obedience to design guidelines, restricting the autonomous craftsmanship of builders.⁶ This asymmetry between design and labour force is not so different from the contemporary building site in which, as noted by architect and theorist Pedro Fiori Arantes, the increasingly sophisticated shapes, ornaments and building techniques of many contemporary ‘iconic’ buildings imply a much more rigidly organised (and exploited)

labour force at the building site.⁷ It is only an apparent paradox that architectures that are meant to express the creativity of the architect end up being so exploitative, not just to workers at the site, but also to the multitude of designers that assist the architect, whose authorship is completely effaced by the way the final product is represented by various media.

At Dogma we are far from challenging this situation. After all, we are a typical architecture practice where the founding partners are assisted by paid collaborators whose labour is essential in spite of the fact that the work the office produces is often attributed only to the partners. Moreover, we are currently working on projects that we expect to be built following our design instructions. Yet, prompted by our collaboration with cooperatives and community land trusts for which we have designed *pro bono* housing models, we have researched alternative ways of construction that inevitably question the relationship between architecture as work and the labouring activities that are necessary to realise architecture from design to building.⁸ For these housing models we have thought to extend the communal nature of the dwellings (which starts from the collective ownership of land) not just to their typological organisation as communal houses, but also to their construction process. By proposing a Cross Laminated Timber (CLT) construction system we have tried not just to ease construction and reduce costs, but to open up the design and building process as a collaborative and participative effort between the designers and the builders, who in this case can be the inhabitants themselves. There is nothing new in this. There are plenty of examples of architects that have tried to open up both design and building to the participation of builders, including Hannes Meyer’s housing unit in Törten, Dessau (1928) or Walter Segal’s self-built housing system and more recently the work of the housing cooperative Usina in Brazil.

Our contribution consists in imagining construction as a method that is adaptable to different interpretations (without being demagogically ad hoc) while giving to anyone the possibility to train their skills at construction and maintenance. The simplicity

⁵ Hannah Arendt, *The Human Condition* (Chicago: University of Chicago Press, 1998 [1958]), 136-138.

⁶ J.J. Coulton, *Ancient Greek Architects at Work: Problems of Structure and Design* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1977), 15-29. See also: Maria Chiara Barone, *La Colonna Greca: Origini costruttive* (Lausanne: EPFL Architecture, 2016), 191-207.

⁷ Pedro Fiori-Arantes, *The Rent of Form* (Indianapolis: Minnesota University Press, 2019).

⁸ This research is conducted in collaboration with Helsinki-based office New Academy and was supported by the Finnish Ministry of Culture. See: Dogma & New Academy, *Promised Land: Ownership, Construction and Typology of Affordable Housing* (Milan: Black Square, Forthcoming).

Segal, of meer recent het werk van de woningcorporatie Usina in Brazilië.

Onze bijdrage bestaat hierin, dat we ons de constructie voorstellen als een methode die aanpasbaar is aan verschillende manieren van interpretatie (zonder dat er sprake is van een demagogisch ad-hocisme), terwijl iedereen de kans krijgt zijn vaardigheden in de bouwen en het onderhoud te trainen. De eenvoud van zowel de architectonische elementen als de montage, fungeert als leidraad voor de bouwers, maar ook als uitnodiging om de constructie te verbeteren of aan te passen. Het bouwsysteem is niet zomaar een bouwpakket, maar een pedagogisch kader dat architecten, bouwers en bewoners in staat stelt om samen te werken, zelfs als ze vastzitten in een strikte arbeidsverdeling. Bovendien biedt het gebruik van hout meer mogelijkheden om de arbeidskrachten op de bouwplaats evenwichtig te scholen in het werk, dan het gebruik van beton dat, net als staal, niet alleen geïntroduceerd werd in de architectuur om brandgevaar te verminderen en de sterkte van constructies te verbeteren, maar ook (vooral) om bouwers te 'ont-scholen'.

Het plegen van zelfbouw is zo niet alleen een excuus voor het gebrek aan aanbod van behoorlijke volkshuisvesting door de staat, maar biedt bouwers ook de kans om hun werk te verzilveren buiten de marktgedreven condities van de commerciële bouw. Een vervolgstap voor deze coöperatieve manier van bouwen zou kunnen zijn, dat de betrokkenen hun kennis delen via zelfgeorganiseerde digitale fora, waarbij men moet opletten dat deze fora buiten de commerciële logica van de 'gedeelde economie' blijven functioneren. Het moet duidelijk zijn dat we niet uit zijn op mythen als 'informaliteit' of 'architectuur zonder architecten'; dat zijn mythen die de illusie wekken dat bouwen spontaan kan gebeuren. Bouwen is en blijft een zeer arbeidsintensieve activiteit die noodzakelijkerwijs een project veronderstelt. Toch kan zowel planning als arbeid een frame vormen, dat intellectuele arbeid en praktische vaardigheid opnieuw verenigt in een voor iedereen toegankelijk proces.

Met ons onderzoek naar bouwmethoden stellen wij ons het bouwen voor als een rituele activiteit die niet alleen participatie mogelijk maakt, maar ook zeggenschap over hoe de veranderingen of aanpassingen die noodzakelijk zijn in het arbeidsproces – de kosten en de manier waarop de activiteiten verdeeld zijn over de bouwers – tot stand kunnen komen. We zijn ons ervan bewust dat deze prille onderzoeken naar alternatieve manieren van bouwen nog lang geen oplossing bieden voor de sociale en culturele asymmetrie die eeuwenlang de disciplinaire identiteit van ons vakgebied heeft uitgemaakt. Toch bieden deze pogingen om de relatie tussen ontwerp en bouwen opnieuw te overdenken, een glimp van welke ideeën we over architectuur kunnen koesteren, voorbij haar logica van heerschappij. Het spreekt vanzelf dat zo'n streven naar een collectieve en waardige manier om architectuur te

realiseren, waarbij werk en arbeid gelijkwaardig verdeeld zijn over alle betrokkenen bij het proces, ook uitgebreid moet worden tot het ontwerp. Als we deze ambitie rigoreus zouden volgen, betekent dit dat we het sterk disciplinaire instituut van de architectuur, haar politiek en vooral haar professionele mandaat, radicaal moeten heroverwegen.

Vertaling: Hans Teerds

Pier Vittorio Aureli
Architectuur voorbij de schepping

of both the architectural elements and their assemblage functions as a guiding principle for the builders but also as an invitation to improve or modify the structure. The construction system is not simply a kit-of-parts, but a pedagogical framework that allows architects, builders and dwellers to cooperate even while they entrench themselves in a strict division of labour. Moreover, the use of timber offers more opportunities for evenly skilling the workforce at the building site than the use of concrete which, much like steel, was introduced not for just reducing the risk of fire or increasing structural strength, but also – and especially – to deskill builders.

In this way the act of self-building is not just a palliative to the state's lack of an offer of decent public housing, but the possibility for builders to self-valorise their work outside the market-driven conditions of for-profit construction. A further step in this cooperative way of building would be that those involved in it share their knowledge through self-organised digital platforms making sure that these platforms remain outside the profit-driven logic of the 'sharing economy'. It should be made clear that we are not after myths such as 'informality' or 'architecture without architects', myths that reinforce the illusion that building can happen spontaneously. Building was and remains a very labour-intensive activity that necessarily implies a project. Yet both planning and labour can become a framework that reunites intellectual and manual labour into one process accessible to all.

Through these studies on construction we have imagined the act of building as a ritualistic activity that allows not just participation, but also agency on how to change or modify the necessary labouring process, its costs and the way labouring activities are distributed among the builders. We are aware that these early studies on alternative modes of construction are far from solving the social and cultural asymmetry that for millennia has shaped the very disciplinary identity of our profession. Yet these attempts in rethinking the relationship between design and construction offer us a glimpse of how to think architecture beyond its commanding logic. Needless to say, such aspiration to a collective and dignifying way to build architecture in which both work and labour are shared by anyone involve in the process should be extended to design as well. Yet to rigorously follow up this aspiration would imply radically rethinking the very disciplinary institution of architecture, its politics and, above all, its professional mandate.

Pier Vittorio Aureli
Architecture beyond Creation